

студентов-изобретателей. Систематизированы и охарактеризованы основные проблемные аспекты развития технически одаренной личности в юношеском возрасте.

Ключевые слова: *юношеский возраст, ведущая деятельность, социальная ситуация развития, одаренность, технически одаренная личность.*

Стаття надійшла до редакції 11 травня 2018 року

УДК 159.928.23-053.66:001.891

Катерина Постова,
ORCID ID 0000-0001-9728-4756
м. Київ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО ОБДАРОВАНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ, СХИЛЬНИХ ДО ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті встановлено необхідність визначення методологічних принципів для діагностики інтелектуальної обдарованості старшокласників, схильних до дослідницької діяльності. Сформульовано такі групи методологічних принципів: загальні, галузеві, спеціальні. Визначено такі загальнонаукові принципи: єдності якості та кількості, заперечення, розвитку; галузеві – науковості, системності, комплексності, зв'язку теорії та практики; спеціальні – індивідуалізації, достовірності й об'єктивності оцінювання, зворотного зв'язку та конфіденційності, ціннісних орієнтацій, дослідницької спрямованості та посильності. Встановлено необхідність їх використання в психолого-педагогічних дослідженнях, зокрема в діагностиці інтелектуально обдарованих старшокласників, схильних до дослідницької діяльності.

Ключові слова: *методологічні принципи, інтелектуальна обдарованість, обдаровані старшокласники, дослідницька діяльність.*

Для початку XXI ст. характерним є збільшенням кількості заходів, що ініціюють підтримку обдарованої молоді через залучення до різного виду діяльності. За підтримки та сприяння Міністерства науки і освіти України, відповідно до пп. 2.4.4 п. 2.4 Положення «Про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів», конкурси-захисти науково-дослідних робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін і конкурси фахової майстерності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 вересня 2011 р. № 1099 [1], зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 р. за № 1318/20056 зі змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 29 від 16 січня 2012 р. № 360 від 26 березня 2012 р. та № 1011 від 13 вересня 2012 р., а також Положення «Про Всеукраїнський конкурс дослідниць-

ких робіт для учнів 6–8 класів загальноосвітніх навчальних закладів», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28 вересня 2012 р. за № 1662/21974 [2]. З урахуванням п. 28 Програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України на 2017–2019 рр. [3], з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України (розробленої з урахуванням Коаліційної угоди), плану заходів МОН України на 2018 р. та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 р. № 213-р (зі змінами) п. 362 [3], здійснюється постійна цілеспрямована підтримка талановитих та обдарованих дітей України.

Головною метою проведення заходів, спрямованих на представлення результатів науково-дослідних робіт дітей, є: ідентифікація та підтримка обдарованих учнів; залучення їх до пізнавальної, пошукової, науково-дослідної діяльності; активізація науково-дослідної, винахідницької, конструкторської діяльності учнів; мотивація учнів до поглибленого вивчення окремих предметів; стимулювання творчого самовдосконалення учнів; забезпечення можливості представлення результатів їх дослідної діяльності від регіонального до міжнародного рівнів.

Підтримка здібних дітей передбачає дослідження феномену обдарованості та ідентифікацію їхніх здібностей, що дає змогу створити сприятливі умови для розвитку та супроводу дітей з видами обдарованості.

Питання створення діагностичного інструментарію та методичного забезпечення розвитку інтелектуально обдарованих старшокласників у дослідній діяльності є актуальним, адже допомагає діагностувати рівень розвитку здібностей і сприяє розвитку творчих здібностей паралельно з підтримкою високого рівня інтелектуальних здібностей.

Мета статті полягає у визначенні принципів, що є основою діагностики інтелектуально обдарованих дітей, схильних до дослідницької діяльності.

Нами визначено такі завдання: здійснити теоретичний аналіз загальнонаукових методологічних принципів з метою покладення їх в основу психолого-педагогічного дослідження; визначити головні галузеві принципи, що є основою дослідження діагностики інтелектуально обдарованих учнів, схильних до дослідної діяльності; здійснити аналіз і синтез основних психолого-педагогічних принципів дослідження та специфіки теми дослідження; визначити спеціальні принципи дослідження означеної теми.

Достовірність і науковість результатів дослідження визначають відповідно до вимог, які висувають до наукових методів отримання нових знань. Наука продукує наукові знання та визначається як галузь людської діяльності, результатом якої є їх генерування з умовою відповідності критерію істинності. Отримання нових знань у психології та педагогіці передбачає тривалий теоретико-емпіричний процес, структурним компонентом якого є методологія отримання та перевірки достовірності результатів.

На думку В. Дружиніна, науковими є знання, які можна вважати хибними у процесі емпіричної перевірки, з яких неможливо використати (придумати) процедуру спростування і зарахувати до наукового. Припущення, що може бути експериментально спростовано називають теорією. За допомогою експерименту підтверджують або спростовують близькі до істини теорії або гіпотези [5, с. 7–10].

Розділ III. Психологічні проблеми обдарованої особистості

Наукове дослідження передбачає наявність таких головних етапів: формулювання гіпотез (гіпотези), планування дослідження, проведення дослідження, інтерпретація даних, спростування або підтвердження гіпотез (гіпотези), формулювання нових гіпотез (у випадку спростування попередніх) [5, с. 7–10; 16–18].

Одним із завдань дослідження є розроблення понятійного апарату та методології (у нашому випадку – психолого-педагогічного дослідження) шляхом реалізації принципу єдності теорії та практики. Продукування гіпотез і процес постановки завдань має враховувати відмінності реального об'єкта дослідження від ідеального (вигаданого, літературного тощо). Реальний об'єкт супроводжує нас у процесі життя та діяльності, від нього відштовхується наше пізнання, повертаючись у процесі застосування до його знань. Ідеальний об'єкт – результат пізнання, що відображає та фіксує вагомі властивості та суттєві моменти переміщення в житті людини. Усвідомлення суттєвої різниці між реальним та ідеальним об'єктом в об'єктивно-предметному змісті забезпечує постановку точних цілей методу пізнання [6, с. 47–60; 7, с. 28–34].

Цінність наукових знань у галузі психології передбачає отримання у процесі психодіагностики надійних характеристик з оцінюванням статусу, ролі та причин, які викликають певні поведінкові реакції, але не загалом, а відносно конкретно визначеної людини. Це може бути основою для оцінювання можливостей керування поведінкою та діяльністю інших і визначати вектор і засоби, які допомагатимуть чинити такий вплив. Відповідно до суспільних вимог, визначають декілька напрямів розвитку психології – діагностика індивідуальних особливостей людини, оцінка відмінностей від інших суб'єктів, пошук необхідних методів діагностики з урахуванням індивідуальних особливостей і способів інтерпретації результатів визначених параметрів; створення регуляторів поведінки людини з урахуванням можливих зовнішніх впливів і можливості впливу (зміни) таких регуляторів для корекції діяльності або вчинків [5, с. 14–20].

Неточності, допущені під час проведення діагностики та корекції, недостатність розроблених підходів до практичного використання діагностичних методик можуть призвести до недостовірності отриманих результатів і зашкодити подальшому використанню результатів. Недостовірність результатів можуть забезпечити і некваліфіковані спеціалісти у процесі проведення діагностичних процедур, що є наслідком низької теоретико-методологічної бази психодіагностики та постає доказом слабких психологічних концепцій, які визначають зміст конкретних методик.

Труднощі психодіагностики пов'язані з розривом між теорією та практикою, що є передумовою відсутності узгодження підходів до дослідження та характеристики особистості людини. Постає необхідність зрозуміти те, яким чином пов'язані та взаємодіють теорія психології та експеримент (коли експеримент стає особливою формою наукової практики та є чинною моделлю реальної дійсності)?

Процес планування дослідження передбачає підбір методів його проведення. Для цього зазвичай планують та коригують методи дослідження, визначають їх доцільність, достовірність, послідовність використання. Проведення психолого-педагогічного дослідження є особливим, тому що воно цілком залежить від особистісних особливостей об'єкта (об'єктів) дослідження. Неоднозначність, що може виникнути в процесі проведення дослідного пошуку, не має впливати на достовірність результатів і суперечити головній меті дослідження. Для уникнення

невідповідностей визначають базис дослідного пошуку, що супроводжує процес дослідження від формулювання гіпотези до заключного висновку. Таку основу дослідження прийнято формулювати у вигляді принципів наукової діяльності. Визначені принципи наукового дослідження є призмою, крізь яку здійснюють інформаційний пошук, підбір методів, інтерпретацію отриманих даних і формулювання висновків. Використання визначених принципів під час відбору методів дослідження визначає їх як методологічні принципи. Визначення загальних наукових методологічних принципів дослідження вказує на невід’ємність його від суспільно визначених ознак [6, с. 47–60].

Під час визначення методологічних принципів дослідження необхідно враховувати ієрархію. Передусім визначають загальнонаукові методологічні принципи, потім – наукові галузі, в яких здійснюється дослідження (психологія та педагогіка), а заключними є принципи, що характерні для об’єкта дослідження (рис. 1) [6, с. 47–60].

Рис. 1. Методологічні принципи дослідження діагностики інтелектуально обдарованих старшокласників схильних до дослідницької діяльності

Загальнонауковими постають методологічні принципи, що є універсальними для будь-якої галузі знань. Вони сформовані на засадах пізнання. В основу загальнонаукових методологічних принципів покладено закони діалектики, тому що вони є універсальними не лише для будь-якої галузі знань, а й також для кожного етапу наукового дослідження. Активно використовують закони діалектики, які відповідають загальним методологічним принципам: єдності якості та кількості, діалектичної суперечності та заперечення, розвитку, казуальності та системності пізнання [6, с. 47–60; 8, с. 225–264; 9, с. 10–31; 10].

Принцип єдності якості та кількості передбачає, що характеристика об’єкта і предмета дослідження можлива як за кількістю, так і якістю. Визначені завдяки цьому характеристики будуть відрізнятися від інших. Встановленій якісній характеристиці завжди відповідає кількісна міра її вияву, що визначає властивості об’єкта дослідження. Таким чином, якість і кількість завжди перебувають в єдності та взаємодії. Особливо важливим є врахування

Розділ III. Психологічні проблеми обдарованої особистості

визначеного принципу в психолого-педагогічних дослідженнях, тому що кількісний вияв певних якісних особливостей дає змогу встановити закономірності їх вияву.

Принцип заперечення, створення нового передбачає істинне та хибне, що повністю заперечують один одного. Дуалізм природи та суспільства дає можливість вибору відповідно до умов часу і місця тощо. Вияв заперечення в об'єкті дослідження визначає його нові характеристики, що є важливим для психолого-педагогічних досліджень.

Принцип розвитку визначає зміни, що відбуваються за законами діалектики. Немає нічого більш постійного ніж зміни, причиною яких є боротьба протилежностей. Визначення характеристик, що сприятимуть розвитку людини (окремих сукупностей) за визначених умов, на сучасному етапі є однією з умов психолого-педагогічних досліджень.

Галузеві принципи є характерними для психолого-педагогічних досліджень, зокрема для діагностики інтелектуально обдарованих старшокласників, схильних до дослідної діяльності. Визначено такі принципи: науковості, системності, комплексності, зв'язку теорії та практики. Більш детально їх розглянемо нижче.

Принцип науковості передбачає отримання надійних і валідних результатів дослідження завдяки відбору фактів із надійних інформаційних джерел, добору ефективних, валідних методик у психолого-педагогічних дослідженнях, що забезпечує достовірність експериментальних даних, якісну інтерпретацію результатів емпіричного дослідження та формулювання висновків з урахуванням отриманих теоретико-емпіричних даних.

Принцип системності передбачає сприйняття об'єкта дослідження як частини системи, яка охоплює окремі взаємопов'язані елементи, а також збереження системності дослідження, що визначає елементи системи та встановлення взаємозв'язків між ними. Принцип системності забезпечує цілісність розгляду досліджуваного об'єкта, встановлення нових компонентів і зв'язків між ними. Дотримання цього принципу гарантує послідовність у проведенні дослідження.

У психолого-педагогічних дослідженнях принцип системності передбачає: визначення об'єкта та предмета дослідження; формулювання мети та постановку завдання дослідження; встановлення місця об'єкта в системі; визначення окремих складників досліджуваного об'єкта і взаємозв'язків між ними; встановлення ролі кожного елемента систем; класифікація та систематизація об'єктів або взаємозв'язків між ними; встановлення причинно-наслідкових зв'язків між елементами системи; визначення принципів функціонування системи або її окремого елемента; створення моделі функціонування досліджуваної системи; обґрунтування принципів взаємодії системи з навколишнім середовищем; визначення більш сприятливих форм взаємодії або впливу на неї [6, с. 47–60; 11, с. 7–23].

Принцип комплексності передбачає використання методів, що забезпечують дослідження об'єкта з різних боків, причому відповідають поставленим завданням і меті дослідження. Визначений принцип забезпечує характеристику об'єкта дослідження з використанням методів, що спрямовані на виявлення одних і тих же характеристик об'єкта, а в разі отримання підтверджуючих результатів підвищує рівень надійності проведеного дослідження. Проведення психолого-педагогічного дослідження забезпечує використання як суто психологічних, так і педагогічних методів, за паралельного використання яких рівень наукової достовірності результатів є вищим.

Принцип зв'язку теорії й практики забезпечує розв'язання головних практичних психолого-педагогічних проблем, базуючись на теоретичному фундаменті. Визначення основних форм і методів ідентифікації та розвитку інтелектуально обдарованих старшокласників схильних до дослідної діяльності ґрунтуються на теорії розвитку інтелекту, особистості та інших загальновідомих фактах.

Серед головних принципів, закладених під час вивчення проблеми діагностики інтелектуально обдарованих старшокласників, схильних до дослідної діяльності, необхідно виділити принципи: індивідуалізації, достовірності та об'єктивності оцінювання, зворотного зв'язку та конфіденційності, ціннісних орієнтацій, дослідної спрямованості, посиленості.

Принцип індивідуалізації – це максимальне врахування індивідуальних особливостей кожного учня, що сприяє його максимальному розвитку. Діагностування з метою виявлення інтересів передбачає індивідуальні потреби, ціннісні орієнтації тощо. Результати психологічних досліджень надають можливість забезпечити ефективну психолого-педагогічну підтримку інтелектуально обдарованих учнів, схильних до дослідної діяльності, у розкритті їхнього потенціалу в процесі реалізації наукових ідей. Застосування цього принципу сприяє заохоченню учнів до самостійного аналізу та формулюванню висновків, відповідальності за власні судження.

Принцип достовірності та об'єктивності оцінювання – це надання можливості отримання інформації за допомогою різних методів і класифікація інформації; використання та об'єктивна інтерпретація результатів тестування, спостереження, інтерв'ювання, опитування тощо; досконале володіння методологією проведення експерименту; високий рівень кваліфікації психологів і вчителів, які здійснюють професійну діяльність з учасниками експерименту; об'єктивна інтерпретація результатів дослідження.

Принцип зворотного зв'язку – це ефективність методології дослідження, що підвищується за обмеженої взаємодії респондентів і дослідника. Це забезпечує врахування на ранніх стадіях експерименту недоліків у дослідних методиках або методах, що використовуються. Зворотний зв'язок надає можливість скоригувати подальший напрям дослідження з урахуванням конструктивних зауважень його учасників, а також інформує учасників експерименту про те, що саме забезпечує підвищення їхньої мотивації до проходження інформативних тестових методик та отримання їх результатів для подальшого аналізу.

Принцип конфіденційності – це нерозголошення результатів дослідження без персональної згоди особи, яка була об'єктом дослідження. Обробку персональних даних здійснюють за згодою в межах досліджуваної сукупності. Результати дослідження надають кожному учаснику експерименту індивідуально з можливістю їх детальної інтерпретації експертом, консультантом.

Принцип колективної взаємодії – це об'єднання спеціалістів (психологів та вчителів) з метою дослідження одного феномену з точки зору кожної з наук. Це дає змогу обмінюватися досвідом, брати на себе відповідальність за окремий сегмент колективної діяльності та за результати дослідження загалом, відчувати, що кожен може зробити внесок для досягнення спільної мети, а успіх залежить від кожного учасника команди. Колективна діяльність сприяє ефективному розумінню й усвідомленню окремого елемента і встановлення взаємозв'язків між ними за рахунок участі спеціалістів декількох наукових галузей. Також така діяльність сприяє підви-

Розділ III. Психологічні проблеми обдарованої особистості

щенню рівня мотивації до діяльності та розширює коло можливостей. Колективна взаємодія є нормою в науковій практиці й ефективною формою у прийнятті рішень наукових проблем.

Принцип ціннісних орієнтацій охоплює навчальний матеріал, що має відображати наукові цінності. Наука містить широкий спектр загальнолюдських цінностей: красу, етичність, моральність, чесність та порядність, честь та відповідальність тощо, на прикладі яких формуються особистісні якості тих, хто долучився до неї. Створення середовища, яке відображає красу ідей, предметів, методів, інструментарію, діяльності та науки, сприяє гармонійному розвитку. Цей принцип передбачає сприйняття наукового знання не як абсолютної істини, а як динамічного конструкта, що здатен до трансформації з урахуванням будь-яких впливів.

Принцип дослідної спрямованості передбачає використання ресурсів, що дають змогу забезпечити ефективний результат, не заборонений законом, а також не спричиняють шкоди здоров'ю в процесі експериментального дослідження, орієнтуються на пізнавальну активність та застосовуються у процесі дослідницької діяльності. Підтримку дослідницької діяльності можна забезпечувати: використанням ресурсів наданими громадськими організаціями; батьківським колективом та іншими зацікавленими організаціями й окремими особами; ресурсами наукових спільнот; музеїв; культурологічних установ, що можуть залучатися до організації дослідної практики учнів. Учня пропонують долучитися до діяльності або консультативної підтримки віртуальних наукових спільнот завдяки використанню мережевих ресурсів і проведенню експериментів у лабораторіях, до польових практик та інших форм діяльності, що розвивали б їхні потенціали можливості, визначені відповідно до попередньої психологічної діагностики [12, с. 57–63].

Принцип посиленості діагностичних і розвивальних завдань відповідає можливостям учня, тобто процес виконання дослідження має визначатися складністю, але бути і реальним для досягнення учнем певного рівня успіху. Дитина має відчувати впевненість у власних здібностях і можливостях, що є запорукою успіху, адже за втрати впевненості поставлена мета стає недосяжною. Ситуації успіху сприяють підвищенню самооцінки, формують впевненість у власних силах. Позитивні очікування оточуючих мають значний вплив на формування в учнів впевненості у власних можливостях.

Отже, на засадах теоретичного аналізу літератури в галузі філософії, педагогіки та психології визначено базові принципи дослідження діагностики інтелектуально обдарованих старшокласників, схильних до дослідної діяльності. За ієрархією визначено базові принципи та класифіковано на три категорії: 1) загальні, 2) галузеві, 3) спеціальні. З урахуванням головних законів діалектики та загальнонаукових методологічних принципів визначено базові загальні принципи дослідження, серед яких принципи єдності якості та кількості, заперечення та розвитку, кожен з яких охарактеризовано в межах теми. Визначено також галузеві принципи: науковості, системності, комплексності, зв'язку теорії та практики, що базуються на загальних підходах до дослідження галузях *педагогіка* та *психологія*. Спеціальні принципи встановлено на основі специфіки проведення дослідження відповідно до теми, мети та завдань, а також визначаються як принципи індивідуалізації, достовірності та об'єктивності оцінювання, зворотного зв'язку та конфіденційності, ціннісних орієнтацій, дослідної спрямованості, посиленості тощо.

Перспектива дослідження полягає у визначенні та проведенні ідентифікації інтелектуально обдарованих старшокласників, схильних до дослідної діяльності, а також встановлення їхніх особливостей, що допоможе у створенні особливих умов для розвитку обдарованості.

Використані літературні джерела

1. Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 верес. 2011 р. № 1099. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1318-11>. – Назва з екрана.

2. Положення про Всеукраїнський конкурс дослідницьких робіт для учнів 6–8 класів загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] : реєстр в Міністерстві юстиції України від 28 верес. 2012 р. за № 1662/21974. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1662-12#n13>. – Назва з екрана.

3. Програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України на 2017–2019 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naps.gov.ua/ua/activities/research/mon/>. – Назва з екрана.

4. Програми діяльності Кабінету Міністрів України (розробленої з урахуванням Коаліційної угоди), плану заходів МОН України на 2018 рік та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/imported_content/document/.../R0213.doc. – Назва з екрана.

5. Дружинин В. Н. Экспериментальная психология / В. Н. Дружинин. – СПб. : Питер, 2000. – 320 с.

6. Волощук І. С. Педагогічне дослідження : навч. посіб. / І. С. Волощук. – Київ : Інформ. системи, 2009. – 390 с.

7. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – Київ–Вінниця : Планер, 2010. – 308 с.

8. Дротянко Л. Г. Феномен фундаментального і прикладного знання / Л. Г. Дротянко // Постнекласичне дослідження. – Київ : Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу, 2000. – С. 225–264.

9. Волощук І. С. Методичні основи діагностики інтелектуальної обдарованості / І. С. Волощук, В. М. Волощук. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 166 с.

10. Рижко Л. В. Науковий простір: проблеми формування та трансформації (філософсько-праксеологічний аспект) : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.09 / Л. В. Рижко. – Київ : Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, 2006. – 456 с.

11. Уемов А. И. Системный подход и общая теория систем / А. И. Уемов. – М. : Мысль, 1978. – 272 с.

12. Дем'яненко В. Дослідницька діяльність учнівської молоді – запорука успішного розвитку українського суспільства / В. Дем'яненко, Н. Поліхун // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. – 2006. – № 2. – С. 57–63.

References

1. Polozhennia pro Vseukrainski uchnivski olimpiady, turniry, konkursy z navchalnykh predmetiv, konkursy-zakhysty naukovo-doslidnytskykh robit, olimpiady zi spetsialnykh dystsyplin ta konkursy fakhovoi maisternosti: nakaz Ministerstva osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy vid 22 veres. 2011 r.

Розділ III. Психологічні проблеми обдарованої особистості

No. 1099 [Regulations on All-Ukrainian Student Olympiads, tournaments, competitions on educational subjects, contests-defense of research works, competitions on special disciplines and competitions of professional skill : order of the Ministry of Education, Science and Youth of Ukraine from September 22, 2011, No. 1099]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1318-11> [in Ukrainian].

2. Polozhennia pro Vseukrainskyi konkurs doslidnytskykh robot dlia uchniv 6–8 klasiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv : reiestr v Ministerstvi yustytzii Ukrainy vid 28 veres. 2012 r. za № 1662/21974 [Regulations on the All-Ukrainian competition of research works for pupils of grades 6-8 of secondary schools [Electronic resource]: a register in the Ministry of Justice of Ukraine from September 28, 2012, No. 1662/21974]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1662-12#n13> [in Ukrainian].

3. Prohramy spilnoi diialnosti Ministerstva osvity i nauky Ukrainy ta Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy na 2017-2019 rr. [Programs of joint activity of the Ministry of Education and Science of Ukraine and the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine for 2017-2019]. Retrieved from <http://naps.gov.ua/ua/activities/research/mon/> [in Ukrainian].

4. Prohramy diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy (rozroblenoї z urakhuvanniam Koalitsiinoї uhody), planu zakhodiv MON Ukrainy na 2018 rik ta Stratehii staloho rozvytku "Ukraina – 2020" [Programs of activity of the Cabinet of Ministers of Ukraine (developed on the basis of the Coalition Agreement), the plan of measures of the Ministry of Education and Science of Ukraine for 2018 and the Strategy of Sustainable Development "Ukraine 2020"]. Retrieved from https://www.kmu.gov.ua/storage/app/imported_content/document/.../R0213.doc [in Ukrainian].

5. Druzhynyn, V. N. (2000). *Eksperymentalnaia psykholohyia [Experimental Psychology]* St. Peterburg: Pyter [in Russian].

6. Voloshchuk, I. S. (2009). *Pedahohichne doslidzhennia [Pedagogical research]*. Kyiv: Inform. systemy [in Ukrainian].

7. Honcharenko, S. U. (2010). *Pedahohichni doslidzhennia: metodolohichni porady molodym naukovtsiam [Pedagogical Research: Methodological Advice for Young Scientists]*. Kyiv-Vinnytsia: Planer [in Ukrainian].

8. Drotianko, L. H. (2000). *Fenomen fundamentalnoho i prykladnoho znannia [The phenomenon of fundamental and applied knowledge]*. Postneklasychne doslidzhennia - Postnonclassical research. Kyiv [in Ukrainian].

9. Voloshchuk, I. S., & Voloshchuk, V. M. (2009). *Metodychni osnovy diahnostryky intelektualnoi obdarovanosti [Methodical bases of diagnostics of intellectual giftedness]*. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

10. Ryzhko, L. V. (2006). *Naukovyi prostir: problemy formuvannia ta transformatsii (filosofsko-prakseolohichni aspekt) [Scientific space: problems of formation and transformation (philosophical-praxeological aspect)]*. Kyiv: Tsentr doslidzhen naukovo-tekhnichnoho potentsialu ta istorii nauky im. H. M. Dobrova NAN Ukrainy [in Ukrainian].

11. Uemov, A. Y. (1978). *Systemnyi podkhod y obshchaia teoryia system [System Approach and General Systems Theory]*. Moscow: Mysl [in Russian].

12. Demianenko, V., & Polikhun N. (2006). *Doslidnytska diialnist uchnivskoi molodi–zaporuka uspishnoho rozvytku ukrainskoho suspilstva [Research activity of students' youth is the key to the successful development of Ukrainian society]*. Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy - Pedagogical innovations: ideas, realities, perspectives. 2, 57-63 [in Ukrainian].

Postova Kateryna. Methodological principles of studying the diagnostics of intellectual gifted high school students inclined to research activities.

The article considers the necessity of establishing the basic methodological principles for the diagnosis of intellectual giftedness of high school students who are prone to research activity. Support in research activities includes: diagnostics and support of gifted; involving children in cognitive, exploratory, research activities; intensification of research and development activities; motivation to learn more subjects; stimulation of creative activity; opportunity to demonstrate the result of the research.

The aim of the work is to establish the basic principles of research into the diagnosis of intellectually gifted high school students prone to research. Tasks: conduct a theoretical analysis of general scientific methodological principles; to establish the necessity of their application in psychological and pedagogical studies; make classification of the principles of this study; to allocate basic general scientific, branch, special principles.

The following groups of methodological principles are formulated: general, sectoral, special. We established such general principles as the unity of quality and quantity, negation, development; sectoral scientific, systematic, complex, communication theory and practice; special individualization, reliability and objectivity of evaluation, feedback, confidentiality, value orientations, research orientation, feasibility. The methodological principles are defined by the laws of dialectics. Sectoral principles are defined according to psychology and pedagogy. The specifics of the study determined its specific principles.

The necessity of using methodological principles in psychological and pedagogical research is established.

Key words: *methodological principles, intellectual talent, gifted high school students, research activity.*

Постова Екатерина. Методологические принципы исследования диагностики интеллектуально одаренных старшеклассников, склонных к исследовательской деятельности.

В статье рассматривается необходимость определения базовых методологических принципов для диагностики интеллектуальной одаренности старшеклассников, склонных к исследовательской деятельности. Сформулированы такие основные группы методологических принципов: общее, отраслевые, специальные. Установлены такие общие принципы – единства качества и количества, отрицания, развития; отраслевые – научности, системности, комплексности, связи теории и практики; специальные – индивидуализации, достоверности и объективности оценивания, обратной связи и конфиденциальности, ценностных ориентаций, исследовательской направленности, посильности. Обозначена необходимость использования методологических принципов в психолого-педагогических исследованиях, частично в исследовании диагностики интеллектуальной одаренности старшеклассников, склонных к исследовательской деятельности.

Ключевые слова: *методологические принципы, интеллектуальная одаренность, одаренные старшеклассники, исследовательская деятельность.*

Стаття надійшла до редакції 18 квітня 2018 року